

МЕТАФІЗИКА АБСУРДУ Й ЕТИКА ГУМАНІЗМУ

Серед письменників та інтелектуалів минулого сторіччя, творчість яких викликала великий інтерес серед інтелігенції Заходу й чинила на неї значний вплив, одне з чільних місць належить Альберу Камю. Це реноме Камю, при всіх дискусіях, які ведуться навколо його спадщини, не дуже похитнулося і в наш час, що переконливо засвідчує вагомість його внеску в літературу й духовну культуру ХХ ст.

Творчий шлях Камю був непростий і нелегкий, на ньому було більш ніж досить труднощів, напружених пошуків і болісних розчарувань. І все-таки можна сказати, що письменницька доля Камю складалася щасливо, — у тому розумінні, що його творчість досить швидко була сприйнята сучасниками, спершу на батьківщині, а потім і за її межами. Її розголос швидко зростав, а з ним і слава Камю, йому судилося стати одним із «духовних лідерів» покоління, одним із визнаних речників і водночас наставників західної інтелігенції, яка переживала стресові потрясіння. Ця слава Камю викликала й немало скепсису, зокрема в радянській критиці, якій хотілося бачити в ній лише скороминушу данину моді.

Нині вже можна з певністю сказати, що творчість Камю витримала найсуворішу й найсправедливішу перевірку — перевірку часом.

Ім'я автора «Чужого» й «Міфу про Сізіфа» вписане як в історію літератури, так і в історію філософії ХХ ст., і це цілком виправдано, як і поділ його творчості на «літературну» й філософську. Однак невиправданим є надто категоричний поділ Камю на «філософа» й «письменника», що нерідко зустрічається, поділ, що руйнує його цілісний образ. Сам Камю неодноразово заперечував свою належність до філософів і волів скоріше називати себе літератором.

Справді, за своїм, сказати б, статусом він був «вільним філософом», мислителем-есеїстом, а не філософом-професіоналом, на відміну від Ж. П. Сартра чи Г. Марселя, він ніколи не прагнув

до витворення філософської системи. Головний і, власне, єдиний предмет роздумів Камю — це людина, її свідомість і психологія, її місце й доля в світі, її поведінка в різних життєвих ситуаціях. А це предмет, спільний з літературою, яку небезпідставно визначають і як «людинознавство», що ж до форми роздумів, есеїстики, то вона здавна входить до літературної традиції, зокрема французької. Істотним є і те, що Камю тяжів до образного типу мислення, яким позначена вся його творчість, зокрема есеїстична. Як побачимо далі, образ-поняття виступає у нього улюбленим засобом і формою вираження думки незалежно від рівня її абстрагованості. З цим пов'язана внутрішня потреба в міфологічних образах і мотивах, характерна для його творчості, виразна міфологічна інтенція його філософсько-художнього мислення.

За своїм духовним складом Камю не був кабінетним мислителем і письменником. Постійно йому був властивий жадібний інтерес до життя в його конкретиці, повноті й розмаїтті його проявів. Виходець із найбіднішого прошарку, він мав великий і різнобічний життєвий досвід, яким міг похвалитися мало хто з тогочасних французьких інтелектуалів. Безперечно, у цьому досвіді — основа і визначальний імпульс творчості Камю, проте в ній, на відміну від письменників близького йому типу, зокрема старших його сучасників Мальро й Сент-Екзюпері, відсутнє пряме, неопосередковане вираження пережитого й передуманого автором. Винятком є хіба що його останній, незавершений роман «Перша людина», де він часто вдається до специфічної документально-ліричної форми вислову.

Необхідно ще тут зазначити, що у французькій культурі ці дві сфери духовної діяльності, філософія і література, зближені куди більше, ніж у нашій культурній традиції. Принаймні десь з часу пізнього Відродження з'являється у Франції тип культурного діяча, який у своїй творчій діяльності поєднує дві названі сфери в нерозривну єдність. Досить згадати Монтеня і Паскаля, Лабрюєра й Ларошфуко, великих просвітників XVIII ст. — Монтеск'є і Вольтера, Дідро і Руссо, з пізніших часів — Шатобріана і мадам де Сталь, Ренана і Анатолія Франса. Ця традиція не згасла і в XX ст., окрім уже згадуваних Сартра й Г. Марселя, її переконливо представляють такі відомі письменники, як Поль Валері й Андре Жид, Андре Мальро й Сент-Екзюпері. Альбер Камю тісно пов'язаний з цією глибинною національною традицією, у ній — одне із джерел його творчості.

Народився Альбер Камю 7 листопада 1913 р. в містечку Мандові, в Алжирі, який на той час був французькою колонією. Його батько, виходець із Франції, був найманим сільськогосподарським робітником, мати, іспанка за походженням, працювала приби-

ЗМІСТ

<i>Д. Наливайко. Метафізика абсурду й етика гуманізму</i>	3
ЧУЖИЙ	27
ЧУМА	111
ПАДІННЯ	373